

Den styrkede pædagogiske læreplan

Holme-Rundhøj Dagtilbud

Den styrkede pædagogiske læreplan for Holme-Rundhøj Dagtilbud

Indledning

Alle dagtilbud i Danmark skal udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i bestemmelserne i dagtilbudsloven.

Den styrkede pædagogiske læreplan udarbejdes er rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbuddet og et pædagogisk redskab, der understøtter det pædagogiske personales og ledelsens arbejde med at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer for børnene. Læreplanen skal samtidig være med til at understøtte sammenhængen i tilbuddene til børnene og deres familier i lokaldistrikterne.

Læreplanen er beskrevet ud fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Det pædagogiske grundlag tager afsæt i dagtilbudslovens formuleringer, vores lokale børne- og ungepolitik samt 0-18-årsperspektivet.

Ministeriets samlede beskrivelse af rammer for den pædagogiske læreplan er beskrevet i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud under overskriften "Den styrkede pædagogiske læreplan".

Indholdet er:

1) Børnesyn	2
2) Dannelse og børneperspektiv	3
3) Leg og Børnefællesskaber	5
4) Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen	6
5) Læring og læreplanstemaer	7
6) Det fysiske og æstetiske børnemiljø	13
7) Børn i udsatte positioner	15
8) Forældresamarbejde	16
9) Inddragelse af lokalsamfundet	17
10) Sammenhæng med børnehaveklassen	18
11) Ledelse	19
12) Pædagogisk personale	20
13) Dokumentation og refleksionspraksis	21
14) Evaluering	22

1) Børnesyn

Børnesynet i Holme-Rundhøj Dagtilbud tager afsæt i, at det at være barn har værdi i sig selv, og at børn er kompetente og selvstændige mennesker. Samtidig har de brug for omsorg, tillid og positive forventninger fra det pædagogiske personale, som på den måde understøtter børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Hos os har børn ret til at være forskellige og til at udvikle sig i eget tempo. Vi understøtter det gode børneliv ved at give plads, tid og ro til at være barn. Børnene skal mærke, at deres institution er "deres sted", hvor de kan udfolde sig, som dem de er og opleve, at de med deres initiativer til leg og dialog kan være med til at præge deres hverdag.

Børn har brug for tryghed, og det skaber vi blandt andet gennem genkendelighed og ro i dagligdagens rutiner. Personalet har en bevidsthed om at positionere sig, så der er mulighed for, at børnene kan fordybe sig og være i flow. De strukturerer og positionerer sig, så de er mest muligt til stede og nærværende hos børnene. Det kan være en prioritering af at have personale, der kan fordybe sig med børnene. Det kan for eksempel være om morgenen, hvor én tager imod og taler med forældre – og en anden kan fordybe sig i leg med børnene.

Organisatorisk understøtter vi, at børnene oplever nærhed, omsorg og anerkendende relationer ved at organisere os i grupper med kendt personale. Det betyder blandt andet, at vi altid prøver at tilstræbe, at der er kendt personale, når børnene kommer og går.

Børnene inddeles ofte i mindre tryghedsskabende grupper, som bruges fx til samling og frokost. Derudover organiserer vi os løbende i mindre grupper, da de giver de bedste muligheder for, at alle børn oplever sig set (også i øjnene), mødt og hørt. Gruppens voksne er tilsammen opmærksomme på alle børn hver dag og på, at alle børn kommer til orde i både store og små forsamlinger.

Vi understøtter, at alle børn oplever samhørighed ved at tilbyde trygge rammer, hvor alle er en del af et forpligtende fællesskab.

Personalet er opmærksomme på og analyserer, hvad det enkelte barn eller en børnegruppe har brug for. Personalet hjælper børn på kanten af fællesskabet på vej ved at iværksætte særlige indsatser.

- Det kan være leg i større eller mindre børnegrupper initieret af personale.
- Det kan være i strukturerede regellege eller i rammesatte rollelege. Her er vi opmærksomme på at fremhæve barnets kompetencer i de andre børns tilstedeværelse "se hvor godt han hopper", så de andre børn får øje på barnets styrker.
- Nogle gange kan inddragelse i praktiske opgaver som fx borddækning sammen med et andet barn, også hjælpe et barn ind i fællesskabet.

Vi har igennem vores mange fællesskaber forskellige arenaer, som børnene færdes i, og som alle bidrager med noget forskelligt til deres udvikling. Der foregår i løbet af dagen en vekselvirkning mellem voksenstyrede lege og aktiviteter i små og store grupper og børns egen initierede leg. Personalets opgave er at sikre, at alle børn har nogen at lege med, og at alle børn føler sig som en del af et fællesskab.

Ligesom personalet hjælper børn på vej ind i fællesskabet, skal børnefællesskabet lære at åbne op for det barn, der har svært ved at komme med. Målet er, at dem, der allerede trives i fællesskabet, på eget initiativ inviterer ind.

Vi bruger 'den pædagogiske bagdør' til at hjælpe et barn ind i fællesskabet. Hvis der fx er en fællesleg (for eksempel boldleg, stop-dans), som et barn ikke vil være med i, så tilbydes barnet at blive på sidelinjen og kigge på i stedet for. Det giver en tryghed, og som oftest får de lyst til at være med næste gang.

I dagtilbuddet har det værdi, at børn hjælper hinanden. Det gavner alle, når de store hjælper de små – eller at ham, der kan, hjælper ham, der ikke kan endnu.

I et godt børneliv skal der være tid og ro til at være barn. Blandt andet derfor afsætter vi tid til helt almindelige dagligdags rutiner og gøremål. Fx er bøvlet med at få tøjet på i garderoben lige så vigtigt som at komme ud på legepladsen. Der sker vigtig læring – derfor skal det have ro og tid.

Vi har fokus på at have et dynamisk, vekslende børnemiljø, hvor børnene tilbydes meget forskelligt: Små og store grupper, leg og voksenstyrede aktiviteter og vokseninitieret eller børne-initieret leg med personale som aktiv deltager. Vi er opmærksomme på både at gå foran, ved siden af og bagved – alt efter hvad der er behov for.

Vi følger børnenes spor og griber børnenes idéer og initiativer, for at de oplever anerkendelse og ser mening med deres hverdag.

Personalet kan understøtte børnenes idéer og hjælpe dem videre i legen. Det kan være en graveleg i sandkassen, hvor der skal vand til eller brædder, så man kan bygge videre med.

Det kan også være en tegning, der udvikler sig til en historie, som får lov at blive til et teaterstykke, der vises for alle de andre børn.

2) Dannelse og børneperspektiv

Udtrykket 'dannelse er at kunne finde vej et sted, man ikke har været før' er et godt billede på den måde, vi ser dannelse i vores dagtilbud. Dannelsen starter i det nære og tætte med, at barnet lærer gennem det gode eksempel, hvordan man omgås andre mennesker. Det kan fx være at sige godmorgen, tak for i dag, tak for mad og bede om ting når man sidder ved bordet. Det kan også være at lære, hvordan man tackler et nej, og hvad det vil sige at have et positivt samvær med andre. Det er en del af den sociale og personlige udvikling, hvor personalet er med til at forme og danne børnene til hensynfulde mennesker gennem social guidning.

I dagtilbuddet er der medbestemmelse for børnene, men der er også noget, hvor personalet bestemmer. Det er med til at danne barnet og give dem en forståelse af, hvad der er rigtigt og forkert.

Det er en vigtig opgave for personalet at hjælpe børnene til at blive gode demokratiske samfundsborgere. Når børn leger, øver de sig samtidig på at forstå demokrati. I en leg skal der forhandles, og der skal indgås kompromisser, som er vigtige elementer i en demokratisk proces. Det kan nemlig være nødvendigt at gå på kompromis for at få en god leg. Man kan ikke bare bestemme alt eller være afvisende overfor andres idéer, for så går legen i stykker.

I hverdagen involverer personalet børnene og hører, hvad der er vigtigt for dem. Det kan godt være personalet, som sætter de overordnede rammer, men nogle af de idéer, som børnene byder ind med, gribes af personalet.

Vi lærer dem også at være kritiske – og hvad demokrati vil sige, når de kommer med gode idéer og argumenterer for dem. Personalet møder børnene ved at lytte til dem og anerkende deres perspektiver. På den måde bliver børnene medskabere af egen læring. Hvis de fx har gode argumenter for, at legen ikke er helt færdig, når det er tid til frokost eller samling, så anerkender personalet det gode argument. - Og siger ja til at de lige tager en runde mere på mooncar, inden de kommer ind og spiser.

Et andet eksempel kan være, at barnet bliver bedt om at rydde op. Her er selve oprydningen ikke til debat, men personalet kan give barnet medbestemmelse i forhold til, om de fx vil rydde bilerne eller klodserne op.

Et eksempel fra en vuggestue: To drenge har leget med en bil, men er gået fra den igen og leger med noget andet. Karl tager bilen, men så vil de to drenge have den igen. Den voksne forklarer, at de lige må vente, for de var gået fra den – og nu er det Karls tur. Karl kører lidt – og så tilbyder han, at de to drenge godt må få den igen. Den type eksempler ser vi dagligt – og børnene lærer med personalets mellemkomst at være hensynfulde overfor hinanden og vente på tur.

Personalet hjælper børnene med at løse konflikter, men jo ældre de bliver, jo mere fokus har vi også på, at børnene selv tilegner sig redskaber til at løse konflikter indbyrdes.

I en afdeling hvor børnehaven skulle flytte i nye lokaler, blev børnene hørt i forhold til en række ting, fx møbler og legetøj. Hvad vil vi have med, hvad ønsker vi os af nyt, hvad mangler vi?

Der er flere måder, hvorpå vi kan tage børnenes perspektiver – fx ved at tage udgangspunkt i barnet, når vi går i dialog med forældrene om selvhjulpenhed. Flere afdelinger har fx ladet forældrene - med handsker eller med fingrene smurt ind i olie - prøve at håndtere ostehaps, mad pakket ind i sølvpapir og små bøtter med stramt låg. Der hjælper vi med, at forældrene oplever spisesituationen fra barnets perspektiv.

I en afdeling skulle de lave suppe over bål med en gruppe børn. De tog børnene med i supermarkedet for at handle til suppen – og lod dem bestemme hvilke grøntsager, der skulle i maden.

Vi er opmærksomme på ligestilling i køn, alder og baggrund, og at alle børn skal opleve at have lige stor betydning. Det viser sig fx i et prinsesse- og riddertema, hvor det er muligt for begge køn at være hhv. ridder og prinsesse.

3) Leg og Børnefællesskaber

Børns leg er fundamentet, som de udvikler sig på. Gennem legen udvikler børn sociale kompetencer, viden om sig selv og andre, egne evner, sproget og motorikken. De udvikler sig og forholder sig til følelser, bruger og udvikler fantasien, stifter venskaber og oplever nederlag og succes.

Gennem legen lærer barnet om livet, og det sociale aspekt fylder meget. I legen oplever de vekselvirkningen mellem at give noget og få noget fra andre. Derfor er legen fuldstændig essentiel og afgørende for barnets udvikling.

For nogle børn "går legen som en leg", men for andre børn kræver det ekstra fokus og støtte fra personalet, for at det lykkes for dem i legen.

Når personalet skal hjælpe børnene med at afprøve forskellige roller og positioner, kræver det, at vi leger med. Nogle børn skal have hjælp til at udvikle legekompentencen – fx i rollelege, som kan være svære. Det sker blandt andet ved, at personalet leger med og er med til at understøtte legen. Her etablerer personalet rammesatte rollelege, og personalet skal kende sin vigtige rolle, for at legen kan få lov at udvikle sig. Fx: "Mormor sover lige middagslur" (personalet trækker sig, men lytter med på hvad der foregår -og hvis der er brug for hjælp:) "Så, nu vågner mormoren – vil du lave kaffe til hende?"

Generelt for legen gælder det, at personalet både skal være på sidelinjen og deltage aktivt og sikre, at alle børn har lige muligheder for at deltage. Når personalet går med på en legepræmis, giver det trykthed for børnene, at vi er med til at udvikle og afkode legen i en samskabelse med dem.

Vi skal skabe mulighed for at børn også kan lege uden voksne, så det er hele tiden et 'både og'. Nogle børn søger personalets accept, hvis de er til stede og forventer, at de løser konflikterne. Derfor skal vi også tilbyde læringsmiljøer med små rum, hvor børnene kan trække sig og prøve legen af uden hjælp fra personalet. I en afdeling har de fx indrettet en 'lejlighed' til rollelege med plysmøbler og broderi på væggene.

Børn leger, fordi de har lyst, og fordi det giver mening for dem. Det kan være, det er selve indholdet i legen, der er det meningsfulde - simpelthen fordi barnet bare elsker at lege med biler. Andre gange kan det også være det relationelle, der er det afgørende, nemlig at man er sammen med sin bedste ven, og man sammen finder på noget sjovt. Børns venskaber er meget værdifulde for dem, og de er en afgørende forudsætning for deres trivsel og fællesskab. I en afdeling blev børnene spurgt, hvad der var det bedste og sværeste ved at gå i børnehaven. Svarene var ret entydige: det bedste er at have gode venner – det værste er at være uvenner. Det understreger, at en af vores vigtigste opgaver er at støtte børnene i at indgå i sociale relationer.

Børn udfordrer sig selv kropsligt ”kan jeg mon klatre lidt højere i dag?” – ”kan jeg løbe hurtigere?” eller ”tør jeg hoppe ned fra bakken i dag?” Nogle børn har et naturligt gå-på-mod og kaster sig hovedkulds ud i nye udfordringer og lader sig inspirere af det, de ser, andre børn gøre eller turde. Andre har brug for den ”vigtige voksenhånd” første gang, de fx skal hoppe ned. Her er det vigtigt, at vi er med på sidelinjen og kan støtte og opmuntre barnet i at tage det næste modige skridt. At udvikle gå-på-mod kræver for mange børn et stort antal gentagelser; det er vigtigt, at vi giver tid og plads til dette.

Vi sikrer blandt andet ligestilling blandt børnene ved at hjælpe ved uenigheder. Nogen børn er ligestillede i en konflikt – andre børn vil ofte ”tabe”, hvis ikke personalet understøtter konfliktløsningen. Derfor er det personalets opgave at differentiere og møde børnene forskelligt: Nogen skal støttes i at gå frem, andre skal støttes i at trække sig lidt. Vi tager udgangspunkt i det enkelte barn og møder det, hvor det er.

Dagtilbuddet skal i gang med at implementere arbejdet med ’Fortrolige leg- og læringsrum’ hvor én medarbejder laver en fokuseret indsats med en lille børnegruppe over en længere periode. På sigt, når vi er godt i gang med implementeringen, skal de involverede børns forældre informeres – og inviteres til evaluering, når forløbet er færdigt.

Vi kan bruge ’fortrolige leg og læringsrum’ som et rum til, at børn kan lege og udvikle sig i samspil med andre børn. Her kan personalet fx øve rammesatte rollelege med børnene og derigennem give dem redskaber og erfaringer i et trygt rum til at efterfølgende selv at begå sig i en rolleleg med de andre. Det kan være at lege købmand, far, mor og børn, gå på restaurant osv. Der kan etableres venskaber, som videreudvikles i andre kontekster gennem dagen.

Børnene oplever, at de har værdi for hinanden – også kulturelt. Derfor skal vi have fokus på noget af det, der har betydning for de børn, som adskiller sig fra det, de andre gør. Det kan være til frokostmåltidet, hvor det falder naturligt at tale om, hvorfor nogle børn ikke spiser svinekød – eller til samling, hvor vi taler om, hvorfor det barn, der er Jehovas Vidne, ikke synger fødselsdagssang. Børnenes kultur har værdi, og vi bringer det ind i fællesskabet.

4) Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

I Holme-Rundhøj Dagtilbud er de daglige rutiner en stor del af det pædagogiske læringsmiljø. Hovedparten af personalet har været på uddannelse i ’Løft og leg’, som har fokus på hvordan børnenes selvhjulpethed og ergonomisk korrekt fysisk arbejdsmiljø er hinandens forudsætninger.

Udviklingen af børnenes selvhjulpethed er det pædagogiske fundament, vi står på i dagtilbuddet. Alle børn bliver mødt med en positiv forventning om, at de kan selv og bliver inddraget i hverdagens ’gøremål’ gennem hele dagen. Hvis personalet gør tingene for børnene,

fratager vi dem vigtig læring, idet alle bevægelser skal gentages og atter gentages for at blive automatiseret hos barnet.

Barnet opfordres og motiveres til for eksempel selv at kravle op på puslebordet, på stolen, i krybben, at løfte numsen ved bleskift, og selv at hjælpe med til at få tøjet på osv., samtidig med at vi understøtter sprogligt. Vi vejleder forældrene i at lade barnet selv gå ind og ud af institutionen, så snart de kan, og at personalet ikke modtager børn i armene, men i stedet at gøre barnet mere aktivt, når det afleveres.

Vi tilbyder differentierede læringsmiljøer hele dagen. Alle børn skal i dagens løb have tilbudt passende udfordringer, hvor deres forskellige styrker kommer frem. Vi ønsker ikke at fastholde børn i bestemte roller/positioner, så derfor udfordres de i en vekselvirkning mellem at stå på tæer og flad fod (nærmeste udviklingszone.)

5) Læring og læreplanstemaer

I dagtilbuddet arbejder vi dynamisk med de seks læreplanstemaer. Det vil sige, at vi over tid har en opmærksomhed på, at vi kommer omkring alle læreplanstemaerne. Det sikrer vi blandt andet igennem vores planlægning lokalt på stuemøder/gruppemøder og til vores personale-møder. Børnene vil for de flestes vedkommende være i berøring med alle de seks læreplanstemaer i løbet af en dag, da vi i vores struktur tilgodeser en dag med stor variation. Det er både i forhold til gruppestørrelser, hvor man kan være sammen i små og store grupper, man kan være inde og ude, være i gang kropsligt med mange fysiske lege og aktiviteter, men også mere stillesiddende aktiviteter hvor der er plads til højtlesning, kreative aktiviteter og konstruktionslege. I perioder vil afdelingerne fokusere mere på enkelte læreplanstemaer, for selvom der kan være et sprogligt fokus, så er mange andre temaer i spil på samme tid, da det kan være, det foregår udenfor med naturen som emne.

Bemærk det der er skrevet med kursiv ved hvert læreplanstema, er de to fastsatte pædagogiske mål, som vi skal arbejde med:

1. Alsidig personlig udvikling:

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, trykthed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering*

Indikatorer:

I Holme-Rundhøj dagtilbud har vi i alle afdelinger et særligt fokus på selvhjulpenhed, og derfor prioriterer vi, at personalet på skift kommer på kurset 'Løft og leg', så alle får ny og opdateret viden.

Vi bruger de daglige rutiner i blandt andet garderoben, ved måltidet og på badeværelset som særlige læringsrum, hvor der arbejdes med selvhjulpenhed.

- At være tæt på barnet i de daglige rutiner betyder også, at personalet får et særligt kendskab til det enkelte barn. Eksempelvis på puslebordet når det lille barn skiftes, så er der mulighed for at give barnet særlig opmærksomhed og komme tæt på barnet.
- Ligeledes er måltidet, hvor man sidder omkring bordet i en mindre gruppe, en stund hvor personalet får set og talt med børnene og får gennem dialogen med børnene indblik i, hvad der rører sig i dem.

Vi har ligeledes fokus på igennem vores daglige aktiviteter at udfordre børnene i deres alsidige personlige udvikling.

- Børnene vil opleve at være en del af større fælleslege, hvor det for nogle børn kræver stort mod at turde være med og være på, hvis man er den, der er den. For mange børn er der også læring i at kunne vente på tur og ikke altid komme først. Her skal personalet differentiere og afstemme de mange dynamikker i gruppen, så der arbejdes med de forskellige behov for støtte til at kunne indgå i fælleslege.
- Vi er bevidste om, at nogle børn har brug for at blive ekstra motiveret til deltagelse, og at vi afstemmer udfordringerne i forhold til deres udvikling. Nogle børn har brug for den pædagogiske bagdør, hvor man eksempelvis kan få lov til at være med ved at kigge på. Her har personalet til opgave at give det enkelte barn passende udfordringer i forhold til, hvad det reelt kan og ikke i forhold til alder.

2. Social udvikling

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.*

Indikatorer:

At indgå i fællesskab med andre er forudsætningen for trivsel og udvikling. Derfor har vi særligt fokus på de relationer, som børnene indgår i, og de børnefællesskaber som opstår.

Vi har mange forskellige fællesskaber i vores afdelinger. Der er de små fællesskaber, som børnene selv opsøger i form af de nærmeste legekammerater, og de større fællesskaber i form af grupper på tværs af alder og grupper inddelt efter alder ex. storbørnsgrupperne.

- Igennem rollelegen kan børnene eksperimentere og se sig selv i flere forskellige positioner. I legen skal der være mulighed for forhandling, og der skal også være plads

til, at børnene kan sige både ja og nej til hinanden. Får et barn en afvisning, er det vigtigt, at der arbejdes med, at barnet føler sig ok, også selvom det får nej.

- Når børn skal hjælpes til at håndtere en konflikt, kræver det selvfølgelig indsigt i barnets udvikling at tilpasse dialogen. Igennem dialogen kan personalet begynde at sætte ord på den empati, som barnet er i gang med at udvikle. Her bruger vi spejling og sætter ord på det, vi ser: "kan du se Daniel – han blev ked af det, da du skubbede ham. Det kunne han ikke lide". Her er det vigtigt med fokus på følelserne, så alle børn oplever at komme ud af konflikten uden at føle sig forkerte.

3. Kommunikation og sprog

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmål skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.*

Indikatorer:

Vi skaber en hverdag sammen med børnene, hvor der er plads til, at sproget blomstrer og udvikler sig. Vi har en legende tilgang til sprog, hvor vi gennem børns lege hjælper dem til at udtrykke sig. Vi lytter til børns fortællinger. Vi bruger rim og remser, vi synger med børnene til samling, men også sange der opstår spontant rundt omkring – på gyngen måske. Vi taler om sjove ord og vendinger, og hvad der måske ikke er så godt at sige. Vi har spændende bøger, der læses og studeres sammen med børnene, og igennem dialoger får vi skabt et rigt og nuanceret sprog omkring børnene, som bidrager til deres sproglige udvikling.

- Vi anvender et benævnende nutidssprog især sammen med vores yngste børn, så de erfarer sproget igennem det, der sker her og nu. Det er lige fra at reagere på deres første pludren til at sætte ord på det, der sker: "Du kommer med en bil – du ser glad ud". Vi sætter ord på, hvad børnene gør, og hvad vi selv gør: "Jeg hjælper dig lige med lynlåsen i din flyverdragt".
- Vi er opmærksomme på, at alle børn får mulighed for at tale. Det kan være til samling, hvor nogle børn er mere stille end andre eller ved middagsbordet, hvor vi har øje for at få alle børn med i dialogen.

I dagtilbuddet har vi sprogvejledere og sprogpædagoger, som er med til at udvikle og understøtte sprogarbejdet.

Derudover har vi mange forskellige indsatser, vi løbende inddrager for at sikre, at børnene udvikler sig alderssvarende sprogligt:

- Vi laver sprogvurderinger på alle vores 3-årige børn.

- Vi har i perioder særligt fokus på bestemte ord, emner eller særlige rim og remser og det suppleres med billeder/plakater og andet vi hænger op.
- Vi lærer børnene mange nye sange.
- Vi anvender i perioder "Hit med lyden".
- Vi læser i bøger med børnene og er inspireret af dialogisk læsning og READ.
- Vi anvender READ til nogle familier.
- Vi bruger fotos, opslag og tegninger som inspiration til dialog
- Vi deler fotos med forældrene på Intra, så de kan tale med børnene om det, de oplever.
- Vi har sproggrupper for tosprogsbørn.
- Vi afholder trivselssamtaler, hvis vi er bekymret for et barns sproglige udvikling. Her deltager tale-høre-konsulenten, som vurderer, om der skal en særlig talepædagogisk indsats til.

4.Krop, sanser og bevægelse

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops-og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.*

Indikatorer:

Rammerne i dagtilbuddets afdelinger indbyder til noget forskelligt, da de er indrettet og bygget forskelligt. Men uanset hvor små og store rum de enkelte afdelinger har, så er der mulighed for bevægelse. Der skal være plads til at hoppe, løbe og danse – også indenfor - så vi sikrer fleksible rammer, hvor borde kan flyttes, og gulvet kan ryddes.

Vores udearealer er designet til mange forskellige former for bevægelse, så børnene kan klatre, gynges, kravle, løbe, cykle, hoppe etc. Vi er bevidste om at have forskellige former for terræn, så alle sanser dermed aktiveres.

Der er plads til spontan bevægelse i vores afdelinger, men der er også planlagte aktiviteter, så børnene også finder glæden ved at bevæge sig i en fællesleg med andre. Det kan være lige fra fodboldkampen på plænen til høvdingebold indenfor. Vi har en stor variation i de aktiviteter, vi tilbyder lokalt. Nogle har gymnastikhus/sal, hvor der tilrettelægges særlige aktiviteter for mindre grupper af børn. Vi har en idrætscertificeret afdeling, som tager i svømmehallen med deres ældste børn. Der er afdelinger, som laver forløb omkring "slåskultur" – her opstilles særlige regler for, hvordan børnene kan indgå i en regelstyret slåskamp. I hele dagtilbuddet er der "KROP og HOP" en gang om ugen for vores ældste vuggestuebørn i en lejet gymnastiksal.

- Vores fokus på selvhjulpethed handler især om bevægelse og kropsbevidsthed. Derfor er vi meget bevidste om ikke at overtage bevægelserne for børnene, men kun give en hjælpende hånd, når der er brug for det. - Eksempelvis når barnet skal lære at kravle op og ned ad stolen.
- Sanserne skal aktiveres, og det kan ske på mange måder. Det kan være den spontane bevægelsesglæde, hvor der kan kastes med bolde, man kan gå rundt i bare tæer eller lege med vand.
- Derudover etablerer personalet mindre grupper, hvor der er særligt fokus på at stimulere sanserne. Det kan være igennem massage, yoga, rolig musik og hvil. Vi laver også sanslege, hvor nye ting kommer med ind på stuen i baljer, (ris, sand, pasta etc.) så der kan føles og sanses med hænder og fødder.
- Udover et læringsmiljø som tilgodeser de grovmotoriske aktiviteter, så etablerer vi også læringsmiljøer, hvor børnene kan klippe, klistre, male etc. og dermed få udviklet deres finmotorik.

5. Natur, udeliv og science

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.*

Indikatorer:

Vi gør brug af det nære i naturen, som vi møder lige udenfor døren på vores legepladser. Her har vi mulighed for at være i og eksperimentere med naturen. Derfor er det en naturlig del af vores hverdag, at vi inddrager alle de elementer, som naturen byder på.

- Sammen med børnene går vi på opdagelse og finder små dyr; snegle, regnorme og insekter. Vi har mulighed for at undersøge dyrene med forstørrelsesglas, og børnene laver små bosteder til dem.
- Vi taler om vejret og årstidernes skiften sammen med børnene. Vi taler om bladene og om, hvordan de skifter farve.
- Vi tænder bål og laver nogle gange mad over bål, hvor børnene involveres i processen.
- Vi har steder på legepladsen udover sandkassen, hvor der må graves og "makkes".
- Udover legepladsen bruger vi også vores nærområder, hvor vi kan få andre naturoplevelser. På stierne i området er der blandt andet kig til marker med heste, som besøges flittigt.

- Vi tager også naturen med ind – det kan være flotte blade, vi har samlet på turen, sten der skal males på og pinde, der kan anvendes til noget kreativt efterfølgende.
- Vi har bøger om natur og dyr. Vi har plakater hængende af eksempelvis fugle, insekter, træer etc. som kan inspirere til dialog.

Personalet bruger matematiske ord og koncepter i hverdagens aktiviteter og rutiner.

- Det kan være tællelege, hvor vi tæller ting, eller vi taler om, hvor mange vi er.
- Vi inddrager former og farver – ”se den blå firkantede kasse”.
- Vi benævner mængder – ”du kommer med to gaffler”.
- Rum og retning benævnes i leg ”du står bagved Peter, og ved siden af står Sofie”.
- Vi anvender sammenligningsord som større, mindre, højere, kortere til at forstå ligheder og forskelle.

6. Kultur, æstetik og fællesskab

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.*

Indikatorer:

I Holme-Rundhøj Dagtilbud er vi mangfoldigt sammensat både i forhold til kulturel baggrund og familieformer. Det betyder, at børn møder andre børn og deres familier, som måske ikke lige ligner barnets egen familie.

Vi udviser interesse og åbenhed for det, der er forskelligt fra én selv, og igennem vores tale og handlinger er vi nysgerrige sammen med børnene. Derfor vil vi som oftest tage udgangspunkt i det, der konkret er i afdelingerne og inddrage dette.

- Det kan være en nysgerrighed i forhold til, hvad ting hedder på et andet sprog.
- Det kan være mangfoldigheden i personalegruppen, hvor der er mænd og kvinder – unge og ældre eller personale med en forskellig nationalitet.
- I afdelinger er der eksempler på, at der er lavet en barnets bog med billeder hjemmefra, så børnene kan fortælle om deres familie, og hvordan de bor. Det kan være plancher med familiehuse, eller et verdenskort hvor der er afmærket hvilke lande familierne kommer fra.

Traditioner er også en vigtig del af vores fælles kultur, og derfor har alle afdelinger faste traditioner, der følger højtiderne. Nogle af traditionerne er med forældre og andre uden. Derudover er vores traditioner og højtider ofte afsættet for at inddrage børnene i kreative

processer. Det kan være åbne værksteder, hvor materialerne er tilgængelige for alle børn, eller det kan være en afgrænset gruppe af børn.

- Juleklip, julebag og andre juleaktiviteter
- Pynte fastelavnsris og male tønderne
- Lave påskepynt
- Lave græskar til Halloween.

Udover de mere produktorienterede kreative ting omkring højtiderne, så lægger vi også vægt på at være i kreative processer med børn, som ikke munder ud i et blivende produkt. Alt det, der kan eksperimenteres med for processens skyld, er vigtigt. Her er der plads til fordybelse og til, at barnet kan lave sit eget aftryk og ikke noget, der skal ligne noget bestemt. Det er blandt andet i disse processer, at barnet kan udvikle sin æstetiske sans.

- Vi bruger blandt andet kartoffelmel, modellervoks, magisk sand, flydende farver, klipper i ugeblade, anvender genbrugsmaterialer, eksperimenterer med vand (fx fryse det med farver i).
- Det kan også være i konstruktionslegen, hvor der bygges og eksperimenteres.
- Vi hænger op og stiller ting/billeder frem som udstilling, så børnene kan se egne og hinandens udtryk.

Et kreativt udtryk kan også være et kropsligt udtryk.

- Derfor har vi plads til, at børn kan klæde sig ud og lege rollelege.
- De kan høre musik, spille på instrumenter og danse til musik.
- Vi har mange forskellige former og variation i vores legetøj, så det kan understøtte børnenes lege – både rollelege og konstruktionslege
- Derudover inddrager vi også medier, og nogle gange tager børn billeder af det, de er optaget af. Det kan også være en 'fotofangeleg' – "hvis jeg kan tage et billede af din fod, er du fanget."

6) Det fysiske og æstetiske børnemiljø

I dagtilbuddet er husene forskelligt indrettet. Vi har alle noget forskelligt at tilbyde. Fælles er det dog, at alle huse tilbyder noget til læringsmiljøer hele dagen og til mange typer af lege; fx rollelege, konstruktionslege, motoriske lege. Det kan være læsehjørne, puderum, motorikrum, gymnastikhus, pilehytter og tarzanbaner på legepladsen eller dagligstue til rollelege. Også legetøjet afspejler, at der er mulighed for mange forskellige typer af børne- og vokseninitierede lege/aktiviteter.

Personalet har ansvaret for, at børnene trives, udvikles og lærer, så meget de kan og sætter gode rammer om legen i børnemiljøerne. Vi er nysgerrige på børnenes leg og giver gerne plads til, at børnene selv kan udvikle legen. Vi stopper ikke en god leg, selv om den udefra kan virke kaotisk.

Når der er plads til alle typer af leg, giver det personalet mulighed for at guide børn til det rum/sted, deres leg kalder på. Der skal være plads til, at børnene kan udfolde sig og eksperimentere, men det kan også være nødvendigt med regler. Det er fx ikke ok at ridse vinduerne med mudder eller at tegne på gulve og vægge. Børnene må gerne lære, at ikke alt er tilladt.

Derudover har vi regler, som er mere relative. Det er her, personalet tager en vurdering af situationen og tager stilling til, om det er en god idé. Nogle dage kan det måske godt lade sig gøre og andre dage ikke. Vi mener, det er læring for børnene, når der nogle gange kan gives et ja og andre gange et nej. Vi overvejer dog nøje, om det er nødvendigt at sige nej. I andre tilfælde kan børnene inddrages i en vurdering. "Må jeg spise den her snegl?" – Her kan man fint tage en snak om, hvorvidt man må – eller om det er en god idé? Det hjælper børnene med selv at udvikle evnen til at vurdere, hvad der er klogt at gøre.

Vi tager altid børneperspektivet, ser på de enkelte børn og deres behov, og ud fra børnenes behov skaber vi et børnemiljø, som sikrer så god trivsel, læring, udvikling og dannelse som muligt. Det gør vi ved hele tiden at se på børnene og være i dialog og proces, hvor fokus er, at børnenes behov udvikler sig, og at børnemiljøet derfor også skal være foranderligt. Derfor er det vigtigt med en dynamisk indretning, hvor vi som personale er parate til at lave om på et rums funktion, så det passer til den aktuelle børnegruppe.

Der skal være fleksible rum, hvor børnene har plads til at bevæge sig og lege. Det er vigtigt for børnene, at der er steder, hvor de kan hoppe og kravle og sanse deres omgivelser med kroppen. Det gælder såvel inde som ude.

I forhold til det fysiske børnemiljø – ude og inde - kigger vi på:

- At indretningen af de enkelte stuer er afhængig af de børn, der er på stuerne. At der er legetøj og billeder tilgængelig. At indretningen passer til de børn, der er der lige nu. At bøger og legetøj kan nås af børnene – også de allermindste.
- At der er en dynamisk indretning, som tager udgangspunkt i børnegruppens interesser og behov.
- At der er legezoner, som kan noget forskelligt og fremmer børns lyst til forskellige typer af lege. At der er plads til ro og fordybelse. At der er rum i rummene.
- At der er visuel inspiration fra de andre børns leg. Det kan fx være billeder af børnenes lege forskellige steder på legepladsen: 'Den leg opstod her'. At fx en Lego-konstruktion kan blive stående – også som en anerkendelse af de børn der har konstrueret.
- At vi løbende risikovurderer. Vi taler om, hvordan vi sætter rammer for børnene, og at de ikke er ens for alle børn, så vi husker børneperspektivet. Eks. Må børnene hoppe fra bordet og ned på gulvet? Må man kravle på møblerne? Hvorfor (ikke?)
- Helheden når vi indretter stuerne, og at alle arealer kan indrettes til leg – også gangarealet.

I forhold til det æstetiske børnemiljø – ude og inde – sikrer vi:

- At vi jævnligt skifter ud i legetøjet og synliggør nye legemuligheder.
- At vi har et pænt hus, som vi holder ryddeligt og rent.
- At børnenes kreativitet er synlig og tillægges værdi.
- At børnenes konstruktionslege kan sættes op og gemmes, så de kan lege videre i morgen.
- Børnene får lov at lege, og "legerod" er en del af det æstetiske børnemiljø.
- Vi hjælper hinanden med at rydde op, når legen er slut, så legetøjet er indbydende for andre børn bagefter.

7) Børn i udsatte positioner

I dagtilbuddet stræber vi efter en organisering, der tilgodeser børn i udsatte positioner, men som alle børn nyder godt af.

Børn i udsatte positioner er ikke kun børn med diagnoser. Det kan eksempelvis også være børn, som i perioder er påvirket af omstændigheder i deres miljø. Det kan være, at forældrene er ved at blive skilt, at far er ramt af stress, eller at familiemedlemmer er syge eller dør. Når vi arbejder med børn i udsatte positioner, har vi fokus på fællesskabet og barnets muligheder for at deltage i det.

Vores værdier i tilgangen til børn i udsatte positioner hviler på Bo Hejlskov Elvéns Low arousal-strategier, som blandt andet handler om konfliktløsning. Strategierne giver personalet gode handlemuligheder i arbejdet med alle børn. Det bygger blandt andet på, at mennesker gør det, der giver mening i situationen, og det er vores ansvar at forstå meningen bag børns handlinger. Det er ligeledes vores ansvar at få skabt en god relation til barnet.

Der ligger et stort pædagogisk arbejde i at identificere børns udsathed. Vi har en forpligtelse til at se hvert enkelt barn, finde ud af hvad der er på spil inde i barnet og lave en analyse af, hvilke initiativer vi skal sætte i gang for at hjælpe barnet.

I analysearbejdet bruger vi både kvantitative og kvalitative data - altså både 'hårde og bløde' data. Ud fra det planlægger vi, hvordan vi understøtter barnets udvikling.

Bearbejdelsen af data kræver, at personalet er i dialog med hinanden igennem et stærkere læringsfællesskab, hvor de reflekterer, sparrer og planlægger sammen. Det giver grobund for at lave kvalificerede indsatser i forhold til at rumme barnet og få det bedst muligt ind i fællesskabet. Her er skriftligheden en stor del af arbejdet, da der ofte både laves observationer, handleplaner og udviklingsbeskrivelser.

Dialog og analyse af data giver det bedste udgangspunkt for at identificere, hvilke rammer vi kan sætte op, og hvordan vi støtter bedst op om barnet og tager udgangspunkt i deres styrker for at hjælpe dem ind i børnefællesskabet.

Vi ser på, hvordan vi graduerer vores forventninger til barnet og møder dem forskelligt. Vi skal være "bevægelige" i vores tilgang til barnet og have øje for alle de små skridt, de tager, så vi

løbende kan ændre vores praksis. Nogle gange er det ikke sikkert, at det, der virker i dag, også virker i morgen.

Indsatser omkring børn i udsatte positioner sker i samarbejde med forældrene.

Ud over den viden der ligger hos de medarbejdere, som er tættest på barnet, bruger vi trivselssamtaler, tværfaglige enhed og andre kompetencer udefra, så vi er opkvalificerede til at løse opgaven med børn i udsatte positioner bedst muligt.

8) Forældresamarbejde

Samarbejdet med forældre i dagtilbuddet sker i flere forskellige spor:

- Det første samarbejde etableres, når barnet begynder i dagtilbuddet. Vi afsætter tid til dialog med forældrene og kontakt til barnet og udleverer samtidig skriftligt materiale om hverdagen i afdelingen/dagtilbuddet. Opstarten ser forskellig ud afhængigt af barnet; vi tager altid udgangspunkt i barnets behov. Vi er helt fra begyndelsen tydelige i vores forventninger til forældrene i forhold til det gensidige samarbejde, og fortæller forældrene, hvor vigtigt det er, at de inddrager personalet i de ting, der sker omkring barnet.
Derudover er det også vigtigt, at forældrene får kendskab til den kultur, der er i en daginstitution, og hvad det egentlig vil sige at være en del af et institutionsmiljø. En af dagtilbuddets afdelinger har en 'barselsstue', hvor indskrevne vuggestuebørn kommer på besøg med den barslende forældre, for at begge kan opleve lidt af hverdagen og få svar på sine spørgsmål i et uformelt rum, hvor børn og personale leger på gulvet.
- Den almene daglige kontakt med forældrene er vigtig; den er med til at sikre, at barnets trivsel er et fælles ansvar. Samarbejdet tager udgangspunkt i den enkelte families behov.
- Samtaler – formelle såvel som uformelle – kan have et element af guidning for forældrene. Fx hvis barnet har udfordringer med sprog eller motorik, kan medarbejderen bede forældrene samarbejde om det. Det kan fx være, hvis barnet har svært ved at holde til gåture med stuen, så kan vi opfordre forældrene til at gå nogen længere ture derhjemme for at øve udholdenheden. Det kan også være i overgangen fra én gruppe til en anden.
- Der er tre Status-udviklingssamtaler igennem barnets tid i dagtilbuddet: Når barnet er omkring et år, før børnehavestart og efteråret før skolestart. Samtalerne tager udgangspunkt i 'Dialoghjulet', som er opbygget omkring de seks læreplanstemaer. Både personale og forældre udfylder hjulet.

- I årets løb er der en del arrangementer i afdelingerne – ofte arrangeret i samarbejde med forældrerådet - hvor forældrene inviteres, og hvor vi har en forventning til forældrene om, at de deltager. Det kan fx være sommerfest, Lucia, fællesspisning og forældremøder/valg til råd og bestyrelse.
Det årlige forældremøde har ofte et tema om, hvordan forældrene kan understøtte barnets læring hjemme.
Det er vigtigt at forældrene deltager i de sociale arrangementer og til møderne, da de på den måde bliver en del af et vigtigt socialt fællesskab omkring deres børn, hvor de kan møde andre forældre og dele erfaringer.
- Opslag i afdelingen og på BørnelIntra bruges til at guide forældre og fortælle om, hvad vi laver, hvorfor vi gør det, og hvordan forældrene kan støtte op hjemme. Det kan fx være at dele 'Ugens rim', så de også kan rime hjemme – eller dele teksten til/video af vuggestuens yndlingssang, så de også kan synge hjemme.
- Dagtilbuddet udgiver et digitalt informations- og inspirations-brev til forældre, som ligeledes fortæller om, hvad der foregår i dagtilbuddet – og hvordan de kan supplere hjemme.
- Når 'Fortrolige leg- og læringsrum' er implementeret, er det hensigten at informere forældrene på skrift om det forløb, deres barn indgår i, og de inviteres ind som evaluatore, når forløbet er færdigt.
- Den mest formelle del af forældresamarbejdet foregår i hhv. forældreråd og dagtilbudsbestyrelse. Sidstnævnte udarbejder blandt andet principper for forældresamarbejdet, så vi sikrer forældrenes perspektiv ind i den måde, vi arbejder sammen på.

9) Inddragelse af lokalsamfundet

Der er en lang række kontaktmuligheder i dagtilbuddets lokalsamfund. Der er lokalcentre, tre plejehjem, en handicapklub, to folkeskoler, et bibliotek, et lokalarkiv, to klubber, en stor idrætsforening, en badmintonklub, kirken, det lokale medborgerhus 'Omdrejningspunktet' på Rundhøj Torv og en lang række virksomheder.

Dagtilbuddet har blandt andet etableret samarbejde med områdets plejehjem. Eksempler på det er, at børn 'går Lucia' på et plejehjem hvert år, besøg i plejehjemmets udendørs have med høns, brug af redskaberne i styrkerummet, vi bliver inviteret til fastelavn, og der blev lavet fælles kunstprojekter i frivillighedsugen.

Samarbejdet med de to distriktsskoler er under udvikling. For nuværende er der særligt et samarbejde omkring overgang og sammenhæng mellem dagtilbud og skole.

Eventuelle gæster bydes velkommen. Det kan være fra den lokale klub, det lokale plejehjem eller andet. Vi byder gerne indenfor til en kop kaffe og fællesskab.

Dagtilbud, skoler og klubber er i gang med at genetablere Holme-Rundhøj Festuge, som netop er et samarbejde mellem alle områdets interessenter.

10) Sammenhæng med børnehaveklassen

I løbet af børnenes sidste år i børnehaven etableres en storbørnsgruppe, hvor børnene samles jævnlige (primært det sidste halve år). I storbørnsgruppen vil der blandt andet være fokus på at lege regellege, spille spil – også dem hvor alle ikke vinder, øve turtagning – fx ved at lege banke bøj og i det hele taget øve sig i at indgå i sociale fællesskaber, hvor det ikke er én selv, der sætter dagsordenen. Det betyder også, at der er ekstra fokus på børnenes vedholdenhed. At en aktivitet, et spil eller en leg skal gøres færdig, inden man går videre til noget andet, som man pludselig hellere vil.

De bliver præsenteret for nogle af de ting, de møder i skoletiden gennem leg og bevægelse: vi maler, leger med bogstavernes lyde og udseende, har dialogisk læsning, øver os i at skrive vores navn, snakker om tal, form og farver, synger og holder samling, hvor man øver sig i at tage tur. Vi oplever at børnene selv har stor interesse for det univers, de kommer til at møde i skolen.

Der er naturligvis fortsat fokus på barnets selvhjulpethed. Ved skolestart skal alle børn helst kunne holde styr på sine egne ting – fx i garderoben – selv gå på toiletet og selv håndtere sin madpakke. Det gør starten nemmere for barnet, da der er så meget andet nyt, de skal forholde sig til i skolen. I samarbejde med forældrene øver vi alle disse ting, da det er en kæmpe hjælp for barnet at kunne selv inden skolestart.

Vores vigtigste fokus er dog den sociale læring. Derfor er det børnenes sociale kompetencer, der er det primære omdrejningspunkt for alt det, vi gør sammen i storbørnsgruppen, da det er så vigtigt for dem, når de skal indgå i en større social kontekst i skolen.

Vi arbejder aktivt på at skabe gensidigt kendskab mellem skole og dagtilbud, og ser frem til at vi kan genoptage samarbejdet med skolerne.

I forhold til overgangen til skole er der internt i dagtilbuddet og i samarbejdet med skolerne aftalt følgende:

Når barnet er omkring fire år

Der arbejdes på at reetablere gensidige besøg, der skal være med til at give barnet en fornemmelse af skolen.

Storbørnsgrupper på tværs

Alle pædagoger med ansvar for storbørnsgrupperne mødes i efteråret for at lave aftaler om at mødes på tværs i dagtilbuddet i foråret. Her får børnene mulighed for at lære hinanden at kende, inden de starter i skole. De oplever at være en del af et stort fællesskab og øver sig i at

få beskeder og instrukser i en større gruppe med nye mennesker. Deres sociale kompetencer kommer i spil under fx regellege, og når de skal indgå nye relationer med børn og personale.

Børnene mødes rundt på børnehavernes legepladser fra januar, og i maj er alle skolebørn to dage i Hørhaven. Her kommer børnene i grupper, alt efter om de skal på Holme Skole, Rundhøjskolen eller andre skoler. Personale fra sfo'erne på Holme og Rundhøj inviteres til at deltage.

I efteråret før skolestart

I løbet af oktober - året før barnet skal starte i skole i august - holder skolerne informationsmøder for forældrene og evt. et andet arrangement, hvor de kommende skolebørn kan afprøve skole- og sfo-aktiviteter.

I afdelingerne afholdes der samtaler med forældrene med udgangspunkt i Dialoghjulet. Her tales der om skoleparathed og hvad, der skal fokus på de sidste måneder i børnehaven.

I foråret før skolestart

I Aarhus Kommune er det et krav, at alle dagtilbud bruger Dialoghjulet til at dokumentere barnets læring, trivsel og udvikling i samarbejde med forældrene. Det arbejde videregives til den skole, som barnet indskrives på, hvis forældrene giver samtykke til, at oplysningerne fra Dia-loghjul og sprogvurderinger overdrages til skolen. Personale fra skole og institutioner mødes desuden i løbet af foråret og udveksler information om børnegruppen og evt. enkeltbørn.

I nogle tilfælde er det nødvendigt med et netværksmøde omkring barnet inden skolestarten. Forældre og fagpersoner, der er relevante i forhold til barnet og dets skolestart, deltager i mødet.

11) Ledelse

I Holme-Rundhøj Dagtilbud retter ledelsen sig mod de fire pejlemærker fra taskforce om høj kvalitet i dagtilbud:

- En reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis med fokus på læring og inklusion.
- Målrettet forældresamarbejde.
- En stærk evalueringskultur med fokus på kvalitetsudvikling.
- Professionelt og tydeligt lederskab på alle niveauer.

Ledelse finder sted på både et strategisk niveau og på et operationelt niveau med afsæt i kerneopgaven. Ledernes opgave er at skabe mening, sammenhæng og sætte pædagogisk retning sammen med medarbejderne, ligesom de sikrer at regler, retningslinjer og politikker overholdes.

Det er lederens ansvar, at det, der står i den pædagogiske læreplan, stemmer overens med det, der sker i praksis. Ledelsen er garanter for, at afdelingen er på rette spor, og at der er overensstemmelse mellem det, vi siger, at vi gør – og det vi faktisk gør.

Derfor er det essentielt at have ledelse af praksis tæt på, så der kan ske en understøttelse af medarbejderne. Her er stærkere læringsfællesskaber og ledelse af stærkere læringsfællesskaber bærende.

Dagtilbuddets fælles fokus er systematisk evaluering gennem refleksive dialoger, hvor medarbejderne taler om, får sparring på, og justerer praksis, så det kommer børnene bedst til gavn.

Medarbejderne tildeles forberedelses- og refleksionstid på forskellig vis, hvor de blandt andet planlægger samtaler med forældrene etc.

I Holme-Rundhøj Dagtilbud prioriterer lederteamet, at alle medarbejdere får et fælles fagsprog, og det meste kompetenceudvikling sker derfor på dagtilbudsniveau. Det er fx kurser i 'Løft og Leg' og Robusthed, fælles pædagogisk lørdag og fyraftensmøder med oplæg og/eller workshops, som giver ny fælles viden, og at alle læser samme faglitteratur. Der er lokal forskellighed i afdelingerne, men medarbejderne har på den måde et fælles fundament, så vi står stærkere og mere samlet som dagtilbud. Det giver samhørighed, og det betyder, at alle har de samme forudsætninger – uanset afdelingens størrelse. Medarbejderne har således et fælles udgangspunkt, når de mødes på tværs fx i fællespasning, i storbørns-samarbejdet og til 'Krop og hop'.

12) Pædagogisk personale

For at kunne lykkes med at skabe et godt pædagogisk og udviklende læringsmiljø for børnene, er det vigtigt, at der i afdelingerne er et godt stillads omkring det pædagogiske personale.

Det betyder, at vi i vores tilrettelæggelse sikrer, at der er nogle rammer og rutiner, som understøtter personalet. Vi afholder eksempelvis personalemøder og gruppemøder, hvor der er plads til drift, udvikling, SLF og planlægning. Vores hverdage er bygget op omkring faste rutiner for eksempelvis åbnere og lukkere, og vi har i det hele taget mange aftaler, som er med til at sikre, at driften i afdelingerne er stabil, så der frigøres fokus til kerneopgaven.

Personalet skal kunne navigere på mange arenaer på samme tid. De skal have øje for det enkelte barn og vide, hvordan det enkelte barn trives og udvikler sig. Det kræver en stor indsigt i og viden om børns udvikling. Samtidigt skal der være et gruppefokus, da vi skal sikre, at gruppen trives og udvikler sig sammen socialt. Der skal analyseres og tolkes på gruppens behov, så det læringsmiljø, der er omkring børnene, er så afstemt som muligt.

Det er mange arenaer at have øje for samtidigt, og derfor er det helt essentielt, at det sker i et pædagogisk fællesskab, hvor alle personaler gør brug af de kompetencer, de kommer med hver især.

Det kræver et højt niveau af tillid og refleksion personalerne imellem, og derfor er arbejdet med at styrke et stærkere læringsfællesskab helt essentielt for at kunne lykkes med opgaven.

13) Dokumentation og refleksionspraksis

I Holme-Rundhøj Dagtilbud er fælles fokus for Stærkere Læringsfællesskaber i alle afdelinger et systematiseret arbejde med refleksive dialoger. Målet er gennem løbende analyse og systematisk refleksion at justere praksis løbende og på den måde sikre en didaktisk overvejet pædagogik dagen igennem.

Vi arbejder med pædagogens iagttagelser og systematisk indsamling af data i skematisk form eller det kan være fx videooptagelser.

Eksempelvis SMTTE-modellen, som anvendes i fortrolige leg- og læringsrum, bruges som grundlag for sparring og refleksion mellem den enkelte medarbejder og den pædagogiske leder.

- Et eksempel på dataindsamling i en afdeling, hvor man ville undersøge, om huset tilbød de rigtige læringsmiljøer/de optimale rammer til den frie legekultur hos de ældste drenge i børnehaven:
Medarbejderne krydsede af 5 gange om dagen, hvor i huset/på legepladsen den ældste gruppe drenge befandt sig. Var der mønstre – var der noget, personalet ikke så? Undersøgelsen betød, at medarbejderne fik øje på nye relationer og fik justeret egne antagelser om nogle af børnene. Det satte nye refleksioner i gang og betød blandt andet, at pudrummet blev reserveret til pigerne i et tidsrum på dagen, hvor de så fik plads til at tumle. -Og drengene fik i stedet gang i en anden type lege – fx konstruktionslege.
- Et andet eksempel er en afdeling, hvor de har haft et videokamera til at dokumentere, hvad der sker ved håndvasken på badeværelset. Det har givet meget viden om både kvaliteten af håndvasken og børnenes trivsel. Der opstod situationer, der ikke var så rare for alle børn, som medarbejderne har kunnet handle på.

Et bud på, hvordan man kunne bruge de data til at involvere børnene i den løbende refleksion, er: Snakke med børnene om, hvad der er rart og ikke så rart ved at være på badeværelset. I en periode kan den snak tages hver dag, når vi er færdige med at spise: Hvordan har det været i dag?

Vi skal have overvejelser og drøftelser om, hvordan vi sikrer barnets rettigheder og stemme. Hvordan sikrer vi for eksempel et vuggestuebarns stemme? Hvordan kan vi skabe rum, hvor vi i højere grad får involveret børnene i dokumentation og refleksion om de ting, der foregår i deres hverdag? Selvfølgelig tilpasset børnenes kognitive formåen.

14) Evaluering

I dagtilbuddet er der etableret en gruppe med en medarbejderrepræsentant fra hver afdeling, som har givet input til den pædagogiske læreplan – særligt omkring læreplanstemaerne.

Gruppen inviteres kvartalsvis til en del-evaluering efter et årshjul, som udpeger 2-3 afsnit, som grupper sætter spot på. Forinden skal det være klart for alle, hvad vi samler data ind på til hver del-evaluering. Det skal ikke bare blive en tjek-liste; det skal være brugbart. Der skal komme et output, som sikrer at kvaliteten højnes løbende. Ledelsen holder formøder, så vi er klar på en dagsorden til de kvartalsvise evalueringer, så den bliver god, vedkommende og berigende.

Fordelen ved kvartalsvise del-evalueringer vil være, at ledelsen får en samlet fornemmelse af, hvad der rører sig ude i de enkelte afdelinger. Samtidig inspirerer medarbejderne i gruppen hinanden.

Sigtet er, at der sker progression undervejs, når læreplanen evalueres og justeres løbende.

Det kan drøftes, om det også skal være et fast punkt på MED-møderne.

Én af de pædagogiske ledere er i gang med at uddanne sig i evaluering. I lederteamet vil vi gøre brug af de nye kompetencer til at kvalificere dagtilbuddets evalueringer i det hele taget.

